

**KIIRABITÖÖTAJA
KOHUSTUSED JA
ÕIGUSED**

Tiit Piiskoppel
SA Tartu Kiirabi

Meditsiiniõiguse põhimõtted:

VOLUNTAS AEGROTI SUPREMA LEX

(patsiendi tahe on ülim seadus)

Patsiendi valiku austamine arvestades, et tavaline patsient ei ole võimeline hoomama enda olukorra tähendust ilma arsti abita.

Eesmärk on vältida meditsiinilist paternalismi-

see on arsti voli otsustada, mismoodi erinevates situatsioonides käituda.

arst ≠ lapsevanem

“mina tean, mis sinule hea on!”

SALUS AEGROTI SUPREMA LEX

(patsiendi tervis on ülim seadus)

- **Iidne meditsiinieetika heategemise põhimõte**
- ***voluntas vs salus* – piirab nõusoleku saamise vajalikkust mõnikord aga ei välista (ei suuda tahet väljendada)**

Puudutab erakorralist meditsiini!

- **Trauma, alaealised, suitsiid, psühhiaatria, nakkushaigused- alus autonoomia eiramiseks (VÕS § 766 lg 4 ja 6)**

PRIMUM NON NOCERE (eelkõige ära kahjusta)

- **Praktikas piirab patsiendi taht**

Kiirabi seisukoht: "Noh, joo ennast siis surnuks!"

EI SOBI MITTE!

- **Asjaolu, et patsient ise oma käitumisega tahtlikult või tahtmatult tervist kahjustab ei ole argument, et tervishoiuteenuse osutaja võiks tervist kahjustada.**
- **Tervishoiuteenuse osutaja ei peaks järgima kõiki patsiendi soove, vaid neid, mis on meditsiiniliselt põhjendatud.**
- **Patsiendi tahte piir on seal, kus tahe on meditsiiniliselt absurdne ja arsti tahte piir on seal, mille suhtes patsient ei ole nõusolekut andnud.**

- **IN DUBIO PRO AEGROTI** (*kahtluse korral patsiendi kasuks e. patsiendi kui nõrgema poole kaitseks on vajalik luua täiendav regulatsioon*)
- **Patsient on tervishoiuteenuse suhte nõrgem pool**
 - Majanduslike vahendite erinevus, tõenduslikud raskused
 - Professionaalsete teadmiste ja oskuste erinevus
- **Patsiendi kahjuks kokkuleppimise võimatus (VÕS §773)**
- **Tõendamiskoormuse kergendamine (VÕS §770 lg 3 ja 4)**
- **ÕIGLUS**
 - üksikisiku õigus vs ühiskonna õigus

TTKS

§ 5. Vältimatu abi

Tervishoiutöötaja on kohustatud osutama vältimatut abi oma pädevuse ja tema kasutuses olevate võimaluste piires.

Aga mis siis saab kui ei osuta?

KarS § 124. Abita jätmine

Kui jäta teadvalt abita eluohtlikus seisundis inimese, kui oleks olnud seda teha ilma ennast ohtu seadmata, siis - karistatakse rahalise karistuse või kuni kolmeaastase vangistusega.

See on üldnorm, mis kehtib kõigile!
Meedikutel on kõrgendatud oskused ja hoolsuskohustus!

?ELUOHTLIK = VÄLTIMATU ABI

?ENNAST OHTU SEADMATA

=

PÄDEVUS JA VÕIMALUSED

Vastutus tervishoiuteenuse osutamisel

Õiguslik vastutus- kohustus taluda karistusi ja kitsendusi

Üks rikkumine, mitu vastutust

Karistus, kahju hüvitamine, üldine hukkamõist, töölepingu lõpetamine, lähedaste hukkamõist, erialaliidust väljaheitmine

VASTUTUSEST:

Arsti vastutuse kaasuste arvu suurenemine:

- Usaldussuhe on asendunud tarbijasuhtega-soovitakse kas raha või tervist**
- Meditsiin on muutunud keerulisemaks ja seetõttu veaaltimaks, arsti asemele astub suhtesse haigla- depersonaliseerumine**
- Patsiendi õiguste teadvustamine ja õigusabi kättesaadavuse paranemine**
- Arsti vastutuse reguleerimise raskused:**
 - Ravimine on alati seotud riskiga ja ravimine on kunst, mitte matemaatika**
 - Arst ei saa kõike patsiendi heaks teha rahaliste, ajaliste jms piirangute tõttu**
 - Inimorganismi ettearvamatus teeb tõendamise raskeks**

VASTUTUS TULENEB VÕLAÕIGUSSEADUSEST (2002.a)

- **Esmakordselt reeglid, mis reguleerivad arsti ja patsiendi vahelist suhet (§§ 758-773)**
- **VÕS-i kohaselt on see suhe lepinguline**
- **Lepingu sisuks on:**
 - **Osutada tervishoiuteenust**
 - **Hooldada**
 - **Muu tervishoiuteenuse osutamisega otseselt seotud tegevus**

LEPINGULINE VASTUTUS –ARST (võs § 770 lg 1)

Vastutus tekib, kas enda kohustuse rikkumisest või süüst

Süü (võs § 104) vormid on hooletus, raske hooletus või tahtlus

Hooletus on käibes vajaliku hoole järgimata jätmine.

Raske hooletus on käibes vajaliku hoole olulisel määral järgimata jätmine.

Tahtlus on õigusvastase tagajärje soovimine võlasuhte tekkimisel, täitmisel või lõpetamisel.

LEPINGULINE VASTUTUSE ELEMENDID

(kahju hüvitamine)

Peab olema tekkinud kahju

Peab olema põhjuslik seos kahju ja kohustuse rikkumise vahel

LEPINGULINE VASTUTUS- (teenuse osutaja)

- **Sama, mis eelnev**
- **Lisandub süüta vastutus (§ 770 lg 2)**
 - vastutus abistavate isikute tegevuse eest
 - vastutus nn organisatsiooniliste kohustuste eest
 - seadmete vastutus

TEAVITAMISE JA NÕUSOLEKU KOHUSTUS

Teavitatud nõusolek. Mis see on?

- patsiendi allkirjaga paberileht**
- tahteavalduse üks vorm**
- autonoomia üks väljendusvorme**

Teavitatud nõusolek: positiivne

- Edendab patsiendi väärikust ja autonoomiat**
- Suurendab arstide enesekriitikat**
- Kaitseb arstide võimaliku kahju ja omavoli eest**
- Vähendab asjatuid lootuseid ja pettumusi**
- Suurendab patsiendi aktiivsust ja koostöövalmidust ja parandab lõpptulemust**

Teavitatud nõusolek: negatiivne

- Vaja säästa patsienti stressist st. halvendab lõpptulemust**
- Arst teab, mis on parim ja patsient otsustab nagunii nii nagu arst soovitab**
- Patsiendi arusaamine on piiratud**
- Samm ennakaitsele meditsiini poole**
- Kulutab aega ja raha**

Teavitatud nõusoleku elemendid:

- **Kompetents- nõusolekuvõime**
- **Teavitamine- kehalise sekkumise keskne**
- **Arusaamine- arusaamisvõime**
- **Vabatahtlikkus**
- **Autoriseering**

KOMPETENTS:

- **ÕIGUSVÕIME-** ei tekita probleeme
- **TEOVÕIME JA PIIRATUD TEOVÕIME-**oluline on saada nõusolek seadusliku esindaja käest (psüühikahäirega isik, alaealine)
 - Ei tohi kahjustada patsienti

**OLULINE ON, ET KAS PATSIENT ON
NÕUSOLEKUVÕIMELINE**

**isik, kes suudab vastutustundeliselt
kaaluda tervishoiuteenuse osutamisega
seotud poolt- ja vastuväiteid**

KOMPETENTS:

OTSUSTUSVÕIMETU PATSIENT on arsti jaoks isik, kes ei ole võimeline tahet avaldama või seda teadvalt kaaluma

- **Võimetuse põhjus ei ole oluline: teadvusetus, joove, psüühikahäire**

JOOBES ISIKU ALLKIRI KIIRABIKAARDIL!

Teovõimeline isik võib olla nii otsustusvõimeline kui otsustusvõimetu.

OTSUSTUSVÕIMETU PATSIENT (võs § 767)

- **Kui ei saa esindaja käest nõusolekut, siis võib osutada teenust, kui:**

-teenus on patsiendi huvides ja

-varem avaldatud või eeldatavale tahtele (omastelt) ja

-viivitamatu osutamata jätmine oleks ohtlik elule või kahjustaks oluliselt tervist.

TEAVITAMINE:

(VÕS § 766 lg 1ja5)

Patsienti peab teavitama läbivaatamise tulemustest ja tervise seisundist, võimalikest haigustest ning nende kulgemisest, pakutava tervishoiuteenuse olemusest ja otstarbest, selle osutamisega seotud riskidest ja tagajärgedest ning teistest võimalikest ja vajalikest tervishoiuteenustest.

TEAVITAMINE:

- N.n **"horrorkataloog"**

**Teavitada kõigist neist riskidest,
mis mõjutavad konkreetse
patsiendi valikut**

Nt. Tõenäosus vereülekandega saada HIV viirus

(1 : 1 500 000)

Kas peaks seda patsiendile ütlema?

**Teavitamine on vormvaba ja see tuleb
dokumenteerida**

TEAVITAMINE

KIIRABI SEISUKOHALT OLULINE

- **mida ohtlikum ja keerulisem on ravi, seda rohkem teavita**
- **mida probleemsem patsient, seda rohkem teavita**
- **mida enam patsient teab tervishoiuteenusest, seda vähem tuleb patsienti teavitada**
- **mida kiiremini on vaja ravi alustada, seda vähem on vaja teavitada**

ARUSAAMINE:

- **Võtab arvesse patsientide erinevat tausta ja eeldab tagasiside küsimist patsiendilt**
- **Peaks jääma märge dokumentatsiooni**

VABATAHTLIKKUS: (VÕS §766 lg3)

Patsiendi võib läbi vaadata ja talle tervishoiuteenust osutada üksnes tema nõusolekul ja patsient võib nõusoleku mõistliku aja jooksul pärast selle andmist tagasi võtta

AUTORISEERING:(VÕS § 766 lg 3)

Nõusolek või selle tagasivõtmise avaldus peab olema vormistatud kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis

TEENUSE OSUTAMISE KOHUSTUS:

Tervishoiuteenus peab:

- **vastama vähemalt arstiteaduse üldisele tasemele teenuse osutamise ajal**
 - **seda tuleb osutada tervishoiuteenuse osutajalt tavaliselt oodatava hoolega.**
 - **Vajadusel suunata patsient eriarsti juurde või kaasama eriarsti**
-
- **“Tervishoiuteenuste kvaliteedi tagamise nõuded” SoM 15.12.2004.a määrus nr 128- saab formaalsed kriteeriumid.**

TEENUSE OSUTAMISE KOHUSTUS:

- **Arstiteaduse üldine tase...**
 - **selles haiglas, Eestis või Euroopa Liidus?**
.....teenuse osutamise ajal.

KINNITATUD RAVIJUHISED

VÄHENDAB RISKI

- **Tuleb osutada tervishoiuteenuse osutajalt tavaliselt oodatava hoolega**
 - **Hoolsus nagu oma asjades § 104 lg 6;**
 - **Mõistlik hoolsus § 77 lg 4;**
 - **Professionaalne hoolsus, § 762.**
- **Vajaduse korral peab tervishoiuteenuse osutaja suunama patsiendi eriarsti juurde või kaasama eriarsti**
 - **Konflikt perearsti rahastamisega**
 - **Konflikt näha patsiendis sissetulekuallikat**

DOKUMENTEERIMISKOHUSTUS: VÕS §796

- **Tervishoiuteenuse dokumenteerimiskohustus, säilitamiskohustus ja tutvumisega võimaldamise kohustus**
- **Patsiendi nõuete makspanemise võimaldamine**
- **Patsient ei pea tõestama vastutuse aluseks olevat asjaolu, kui patsiendile tervishoiuteenuse osutamine on jäetud nõuetekohaselt dokumenteerimata (VÕS § 770 lg 3)**

!!KIIRABIKAARDI TÄITMINE!!

PABER VÕIB OSUTUDA ALIBIKS!

**PÄRAST SÄILITAMISAJA MÖÖDUMIST TULEB
HÄVITADA !**

PARIMAD ANDMED ON NEED, MIDA EI OLE OLEMAS!

DOKUMENTEERIMISKOHUSTUS:

- **Dokument on dokumendi koostaja oma ja tema vastutusel**
- **Dokumendi hilisem muutmine, s.h. tegelikkusele vastavaks, on dokumendi võltsimine**
- **Dokumendis sisult ebaõigete andmete kajastamine on samuti võltsimine.**

Vastutus tuleneb: KarS § 344. (rahaline karistus või üheaastane vangistus)

KIIRABIKAARTI EI "PARANDATA"

SALADUSE HOIDMISE KOHUSTUS:

**PS § 26 "Igaühel on õigus perekonna ja
eraelu puutumatusel"**

EI OLE VIST KIIRABIS PROBLEEMIKS?

SURMA PÕHJUSE TUVASTAMINE (SPTS)

Väljaspool haiglat surnud isiku surma fakti tuvastab perearst või kiirabiбригаadi juht.

- **§ 4. Surma põhjuse tuvastamine**

Kiirabi tuvastab surma, kas surnu välisvaatluse ja/või tervishoiuteenuse osutamist tõendavate dokumentide alusel.

- **§ 8. Kiirabiбригаadi juht ei väljasta surmateatist.**

Surmast teavitamine: alaline elukoht
(kodanik vm)

PEREARST

kui ei

KIIRABI

Alaline elukoht, või kuritegu (ka kahtlus) või muu välispõhjus või leitud või tundmatu

**Uurimisasutus (politsei),
prokuratuur**

**Surnu omaste ja tema seadusliku esindaja
teavitamine**

**Tervishoiuteenuse osutaja poolt
tuvastamata surnu**

**Tervishoiuteenuse osutaja (nt.
kiirabi)**

POLITSEI (viivitamata)

**Surnu omaste ja tema seadusliku esindaja
teavitamine**

**Väljaspool haiglat surnud isiku omakseid või
seaduslikku esindajat teavitab
surma tuvastanud arst või kiirabibrigaadi
juht.**

Kui puuduvad andmed

POLITSEI

Psühhiaatriline patsient?

PsAS

Vältimatut psühhiaatrilist abi tagatakse häirete korral, kus abita jätmise ohustab otseselt isiku elu.

Ilma tema nõusolekuta (§§ 11 ja 17)

Peavad esinema koos järgmised asjaolud:

- 1. Psüühikahäire, mis piirab tema võimet oma käitumisest aru saada või seda juhtida**
- 2. Ravita jätmisel ohustab isik häire tõttu iseenda või teiste elu, tervist või julgeolekut**
- 3. Muu psühhiaatriline abi ei ole küllaldane**

Hädakaitse (KarS §28)

Tegu ei ole õigusvastane, kui isik tõrjub vahetult või vahetult eesseisvat õigusvastast rünnet enda või teise isiku õigushüvedele, kahjustades ründaja õigushüvesid, ületamata seejuures hädakaitse piiri.

Isik ületab hädakaitsepiiri, kui ta kavatselt või otsese tahtlusega teostab hädakaitset vahenditega, mis ei vasta ründe ohtlikkusele, samuti kui ta ründajale kavatselt või otsese tahtlusega ilmselt liigset kahju tekitab

Võimalus vältida rünnet või pöörduda abi saamiseks teise isiku poole ei välista õigust hädakaitsele.

**Peab olema tekkinud hädakaitse seisund-
rünne peab olema suunatud kaitsja enda
või teise isiku õigushüvede vastu**

**Rünne- õigushüve ohustamine isiku poolt
(vastuolus õiguskorraga)**

**Rünne ei pea olema tahtlik ega süüline –
lapsealine, vaimuhaige, ei saa aru oma
teo õigusvastasusest, on eksimuses.**

Vahetult eesseisev rünne- rünne seisab kohe ees, efektiivse lahenduse põhimõtte. Ei pea ootama võitlusolukorda, vaid võib asuda tegutsema hetkest, kui teda ähvardab viimase kaitsevõimaluse äralangemine.

Näide: kaitsja ei pea ootama, kui tema korterisse tunginud isik kavatseb hakata teda noaga lööma

Rünne leiab parajasti aset- ründaja on alustanud teoplaani täideviimist

Rünne kestab veel- õigushüve on juba kahjustada saanud ja kahjustamine kestab edasi

Hilinenud kaitse välistab hädakaitse

**Kaitsetegevus seisneb ründaja õigushüve
kahjustamises.**

Peab olema vajalik

Vahend peab olema sobiv

Vahend peab olema säästvaim

Hädakaitse piire ületatakse kui:

- Kaitse teostamine vahenditega, mis ilmselt ei vasta ründe ohtlikkusele.**
- Ründajale liigse kahju põhjustamine, kaitset kasutatakse liiga intensiivselt.**

Kaitsepiiride ületamine kavatsetult või otsese tahtlusega

- Kavatsetuse korral tegutseb isik eesmärgiga kasutada ebasobivat vahendit või tekitada liigset kahju**

Otsese tahtluse korral- teab täpselt, et tema kasutuses on veel teinegi, palju säästvam ja samuti sobiv vahend.

Alarmsõidukijuht (LS § 84 lg2)

Alarmsõidul (sisselülitatud vilkur ja helisignaal) võib kõrvale kalduda liiklusreeglitest, välja arvatud:

- Sõiduki juhtimine joobeseisundis (LS §69)**
- Sõiduki juhtimist keelav tervise seisund (LS §70)**

Kuid ta peab tagama ohutuse!

Maksimaalselt võib saavutada seisundi "süü pooleks", kui teine pool rikub LS otse.

**Ehk siis, kiirabiautojuht peab olema
"imemees"!**

**Teised juhid peavad kõiki liiklusreegleid
täitma ja ikkagi satuvad
liiklusõnnetustesse!**

**Kiirabiautojuht ei pea alarmsõidul
liiklusreegleid täitma aga liiklusõnnetust
põhjustada ei tohi!**

Palju edu, mehed !!!

- **Patsient õpib oma õigusi järjest enam tundma!**
- **Arst (kiirabibrigaadi juht) ei ole Jumal!**
- **Kõik teised ei ole lollid!**
- **Räägi patsiendiga! Ära sõima patsienti!**
- **Täitke pabereid ! Ärge võltsige !**
- **Kui patsient tundub vaenlasena siis võtke puhkust!**

Täna!

Kasutatud dr. iur Ants Nõmper'i "Meditsiiniõiguse loengu" materjale 2005-2007

A. Nõmper, J. Sootak "Meditsiiniõigus" Juura 2007